

УДК [378: 001]: 1

DOI: 10.35619/iiv.v1i21.678

Оксана ПЕТРЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з інноваційної діяльності та
міжнародного співробітництва
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-6906-3542
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

Григорій ПУСТОВІТ

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-7754-0249
e-mail: h.pustovit@gmail.com

Людмила БАЛІКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: liudmyla.balika@rshu.edu.ua

ЗАГАЛЬНА І ПРОФЕСІЙНА СКЛАДОВІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті проаналізовано особливості змістового оновлення діяльності аспірантури в контексті імплементації Постанови Кабінету Міністрів України № 261 (2016) та відповідних змін у системі підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD). Акцентовано увагу на структурі освітньо-наукових програм, що реалізуються в Рівненському державному гуманітарному університеті. Розглянуто зміст загальної та фахової підготовки, охарактеризовано ключові компетентності, якими мають володіти здобувачі ступеня PhD відповідно до вимог Національної та Європейської рамок кваліфікацій.

Особливу увагу приділено аналізу змісту навчальних дисциплін «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» та «Управління науковими проектами», що сприяють формуванню дослідницьких, цифрових, аналітичних і етичних компетентностей. Визначено позитивний вплив інтеграції елементів

онлайн-освіти, відкритих курсів (Prometheus, Coursera), менторингу та електронного портфоліо на якість освітньо-наукової підготовки.

На прикладі ОНП «Освітні, педагогічні науки» розкрито зміст і роль дисциплін професійного блоку, як-от: «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук», «Актуальні проблеми освіти й педагогічної науки» й «Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти». Обґрунтовано значущість виробничої (педагогічної) практики як інструменту професійного становлення здобувача, апробації результатів дослідження та розвитку педагогічної майстерності.

Зроблено висновок, що запропонована модель підготовки PhD в РДГУ є ефективною, гнучкою та перспективною в контексті європейських стандартів. Обґрунтовано доцільність її подальшого вдосконалення шляхом індивідуалізації освітніх траєкторій, цифровізації та розширення академічної мобільності здобувачів.

Ключові слова: доктор філософії, здобувач наукового ступеня PhD, освітньо-наукова програма, цикл загальної підготовки, цикл професійної підготовки, педагогічна практика, теоретико-прикладні аспекти підготовки.

Постановка проблеми. Підготовка докторів філософії (PhD) в Україні зазнала суттєвих змін після впровадження європейських стандартів вищої освіти відповідно до положень Болонського процесу. Наукові установи й заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку PhD, керуються Законом України «Про вищу освіту» (2014), Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23.03.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (Нормативні документи щодо здобуття ступеня доктора філософії, 2025), ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365) (Кабінет Міністрів України, 2021) тощо.

Підготовка докторів філософії здійснюється за освітньо-науковими програмами (ОНП), що спрямовані на формування дослідницьких компетентностей, розвиток академічної культури та здатності до самостійного наукового пошуку. Освітньо-наукова програма з будь-якої спеціальності забезпечує інтеграцію освітнього та наукового компонентів підготовки здобувачів. Основним результатом реалізації ОНП є підготовка докторів філософії, здатних до інноваційного мислення, створення наукових знань і їх застосування для вирішення актуальних суспільних викликів.

Мета статті – здійснити аналіз структурних компонентів циклів загальної та професійної підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в межах освітньо-наукових програм Рівненського державного гуманітарного університету, їх змістового наповнення в контексті модернізації вищої освіти України.

Аналіз останніх досліджень. Починаючи з 2016 року, в Україні актуалізувалися дослідження різновекторних аспектів підготовки докторів філософії, як-от: С. Ніколаєва (2017)? А. Вітченко (2020)? В. Меньяло (2020)?

Н. Коляда (2022), О. Кравченко, Т. Коляда (2021), О. Кривильова, В. Жигір (2022) та ін.

Теоретичні аспекти й практичний досвід підготовки докторів філософії в Україні узагальнено в науковій розвідці О. Петренко, Г. Пустовіта, С. Петренка (2022).

Вагоме місце серед досліджень майбутніх докторів філософії займають матеріали конференцій, що проходили у ЗВО України (Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2017; Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 2020).

Виклад основного матеріалу дослідження. Змістове оновлення діяльності аспірантури розпочалося у 2016 р., коли була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (Кабінет Міністрів України, 2016).

Відповідні зміни знайшли своє відображення в освітньо-наукових програмах й наукових планах підготовки доктора філософії. Законом «Про вищу освіту» передбачений термін підготовки докторів філософії – 4 роки, причому освітня складова освітньо-наукової програми повинна мати обсяг 30–60 кредитів ECTS і передбачає оволодіння глибокими знаннями зі спеціальності, дослідницькими та комунікативними компетентностями, іноземною мовою (Міністерство освіти і науки України, 2014).

Освітньо-наукова програма та навчальний план аспірантури є основою для формування аспірантом індивідуального навчального плану та індивідуального плану наукової роботи. Навчальний план аспірантури містить, зокрема, два ключові цикли: загальної підготовки (академічні дисципліни з філософії науки, академічного письма, дослідницької етики, цифрових технологій в науці тощо) та фахової (професійної) підготовки (дисципліни спеціалізації, методологія й методика наукового дослідження у певній галузі знань, науково-дослідний семінар, виробнича практика тощо).

Відповідно до Болонського процесу визначено перелік компетентностей для третього рівня, які необхідно засвоїти здобувачеві вищої освіти, аби отримати ступінь доктора філософії. Цей перелік ґрунтується на Зальцбурзьких принципах, Дублінських дескрипторах, покладених в основу Європейської рамки кваліфікацій і відповідає 8 рівню Національної рамки кваліфікацій (Кабінет Міністрів України, 2011). Зазначений перелік передбачає оволодіння концептуальними та методологічними знаннями в галузі, формування вмінь ведення ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності, прагнення до постійного саморозвитку та самовдосконалення. При цьому дослідницькі компетентності (усне та письмове представлення результатів власного наукового дослідження, управління науковими проєктами та/або укладання пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрація прав інтелектуальної власності тощо) виокремлюються серед загальнофілософських, мовних і спеціальних

компетентностей, визначених Порядком 2016 року (Кабінет Міністрів України, 2016).

В Рівненському державному гуманітарному університеті підготовка PhD здійснюється з жовтня 2016 року і за 9 років вже можемо говорити про певний досвід підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за новою моделлю, удосконалення ОНП, удосконалення цілей, змісту і технологій, що дає змогу підвищувати якість підготовки PhD. У 2024-2025 н. р. підготовка PhD здійснюється за такими ОНП: «Освітні, педагогічні науки», «Релігієзнавство», «Психологія», «Економіка», «Менеджмент», «Маркетинг», «Екологія» (ОП (Доктор філософії) – 2024 рік впровадження, 2024). ОНП «Освітні, педагогічні науки» успішно пройшла акредитацію НАЗЯВО на 5 років, ОНП «Екологія» мала акредитацію до травня 2025 року (Сертифікати про акредитацію освітніх програм на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, 2024).

Усі ОНП розроблено відповідно до місії та стратегії університету й спрямовано на підготовку висококваліфікованих конкурентоспроможних професіоналів, інтегрованих у вітчизняний і світовий науково-освітній простір, здатних продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та дослідницько-інноваційної діяльності з освітніх, педагогічних наук, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, демонструвати інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну доброчесність, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення в галузі освіти й педагогіки. (Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки», 2024).

Загальну і професійну складові освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії в РДГУ схарактеризуємо на прикладі ОНП і навчального плану «Освітні, педагогічні науки» (2024).

В усіх ОНП, які реалізуються в РДГУ, цикл загальної підготовки єдиний уніфікований і стандартизований. Відповідно до Національної рамки кваліфікацій містить чотири складових, що передбачають набуття здобувачем ступеня PhD таких компетентностей: 1) здобуття глибинних знань зі спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження (орієнтовний обсяг не менше 12 кредитів ЄКТС); 2) оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, (орієнтовний обсяг 4-6 кредитів ЄКТС); 3) набуття універсальних навичок дослідника (орієнтовний обсяг не менше 6 кредитів ЄКТС); 4) здобуття мовних компетентностей (рекомендований обсяг 6-8 кредитів) (Кабінет Міністрів України, 2011).

Цей цикл спрямований на формування: дослідницьких навичок (методологія наукових досліджень, академічне письмо); цифрової грамотності (включаючи використання цифрових інструментів для обробки даних і наукової комунікації); етичних норм дослідника (академічна доброчесність, захист інтелектуальної власності); м'яких навичок (softskills): комунікація, критичне мислення, тайм-менеджмент.

У навчальних планах цикл загальної підготовки (20 кредитів) містить такі ОК: «Філософія науки та інновацій» – 4 кредити; «Українська мова

(лінгвістичний інструментарій наукових досліджень)» – 3 кредити; «Іноземна мова (академічне і професійно-орієнтоване спілкування)» – 6 кредитів; «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» – 4 кредити; «Управління науковими проєктами» – 3 кредити (ОП (Доктор філософії) – 2024 рік впровадження, 2024).

Узагальнимо набутий досвід викладання навчальних дисциплін «Технологічні аспекти роботи над дисертацією», «Управління науковими проєктами» з циклу загальної підготовки.

Зміст навчальної дисципліни *«Технологічні аспекти роботи над дисертацією»* структурується у два змістовні модулі, кожен з яких відображає послідовну логіку підготовки майбутнього науковця (Робоча програма навчальної дисципліни «Технологічні аспекти роботи над дисертацією», 2024).

Перший модуль – «Загальнонаукові підходи до роботи над дисертацією» – охоплює базову нормативно-методологічну підготовку. У межах вивчення дисципліни здобувачі ступеня PhD знайомляться з чинною законодавчою базою України, процедурою атестації здобувачів в умовах функціонування разових спеціалізованих учених рад, правилами дотримання академічної доброчесності.

У здобувачів формується здатність визначати тему, об'єкт, предмет, мету, завдання, наукову новизну, практичну значущість, логіко-структурну побудову дисертаційного дослідження.

У темі «Робота з науковою інформацією» розглядається технологія збору, аналізу та систематизації джерел, зокрема через інтеграцію цифрових бібліотечних систем і реферативних баз даних. Значна увага приділяється правильному оформленню бібліографії. Тема «Міжнародні наукометричні бази Scopus та Web of Science» спрямована на формування навичок аналітичної роботи з індексами цитованості, визначенням імпакт-фактору, а також пошуку відповідних видань для публікації результатів дослідження, що є передумовою формування академічної репутації здобувача.

Другий модуль – «Технологія написання дисертаційних досліджень» – спрямований на формування практичних умінь дослідника. Здобувачі знайомляться з емпіричними, теоретичними та соціологічними методами, необхідними для коректного збору й інтерпретації даних. Вивчають інструменти для валідації результатів експерименту, аналізу емпіричних даних та обґрунтування достовірності результатів. Вивчення шкал вимірювання, ранжування, варіативності та кореляційного аналізу готує здобувача до використання програмного забезпечення. У темі «Підготовка, особливості оформлення та захист дисертації» розглядається структура публічного захисту, підготовка презентаційних матеріалів та вимоги до оформлення тексту дисертації, зокрема мовний стиль, наукова термінологія та етичні засади презентації результатів.

За дев'ять років змістове наповнення дисципліни суттєво змінилося – поступовий перехід до змішаних моделей навчання зумовив інтеграцію елементів онлайн-освіти, менторингу. В останні роки здобувачі ступеня PhD формують власне електронне портфоліо як інструмент для моніторингу

освітньо-наукової траєкторії, створюють свій профіль в наукометричних базах (Scopus, Web of Science), вчаться використанню ІІІ у дослідницькій роботі й тощо.

Отже, навчальна дисципліна розкриває не лише формальні вимоги до підготовки дисертаційного дослідження, але й орієнтована на розвиток особистісного потенціалу дослідника, його аналітичної автономії, академічної доброчесності та навичок ефективної наукової комунікації.

Одним з ключових напрямів підготовки здобувачів ступеня доктора філософії є розвиток компетентностей у сфері управління науковими проектами. З огляду на зростання ролі інституційної автономії закладів вищої освіти, наукової конкуренції та інтеграції до Європейського дослідницького простору, значущість такої дисципліни як *«Управління науковими проектами»* є надзвичайно високою. Мета курсу – забезпечення теоретичної та практичної підготовки аспірантів щодо реалізації наукових проектів, включаючи розробку бюджетів, організацію діяльності наукових команд, пошук ідей та партнерів, а також набуття навичок наукового проєктного менеджменту й дотримання права інтелектуальної власності. Особлива увага приділяється практичним аспектам – від генерації проєктної ідеї до звітування й завершення проєкту (Робоча програма навчальної дисципліни *«Управління науковими проектами»*, 2024).

Зміст курсу сприяє формуванню як загальних, так і фахових компетентностей. Дисципліна структурована на три змістовні модулі, кожен з яких охоплює ключові компоненти проєктного циклу: від постановки мети і завдань до реалізації та контролю.

У змістовому модулі *«Механізм управління науковими проектами»* здобувачі ознайомлюються із загальними принципами проєктного управління, навчаються формулювати актуальні наукові ідеї й обґрунтовувати їх доцільність. Практичні завдання включають створення авторського проєкту, аналіз структури мети і завдань дослідження відповідно до напрямку і спеціальності підготовки.

Вивчення змістового модуля *«Планування в управлінні науковими проектами»* спрямоване на опанування організаційних моделей, логіко-структурних схем реалізації та методів планування, на підготовку заявок до грантових програм, а також моделювання основних планових документів.

Змістовий модуль *«Управління елементами наукового проєкту»* акцентує увагу на деталізації складових реалізації, як-от: плануванні ресурсів, розподілі бюджету, сітьовому плануванні, контролі виконання та побудові ефективних команд. Завданням кожного етапу є інтеграція знань у прикладну наукову діяльність та розвиток дослідницького лідерства (Пустовіт, 2021).

Отже, навчальна дисципліна *«Управління науковими проектами»* є важливою складовою професійної підготовки майбутніх науковців, формуючи основу для ефективного включення аспірантів у систему наукових комунікацій, підготовки до участі в національних і міжнародних дослідницьких програмах, а також забезпечення академічної доброчесності та соціальної відповідальності у науковій діяльності.

Також під час вивчення цих навчальних дисциплін ми зараховуємо здобувачам ступеня PhD результати пройденого ними навчання на платформах масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, Coursera, EdX, Udacity й ін. Наприклад, курси на платформі Prometheus «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Наукова комунікація в цифрову епоху); «Управління проєктами» (Управління проєктами).

Пройти ці курси ми радимо здобувачам освіти першого й другого року навчання, відповідно, на початку навчального року – у жовтні місяці, а навчальні дисципліни «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» й «Управління науковими проєктами» починають викладатись у другому й четвертому семестрах – з березня. Так, здобувачі освіти мають достатньо часу, щоб за бажанням пройти навчання, отримати сертифікати, мати постійний доступ до відеолекцій та форуму. Зазначені курси вибрані нами тому, що їх структура й змістове наповнення найбільше відповідають тематиці навчальних дисциплін «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» й «Управління науковими проєктами».

Для того, аби чітко розуміти, як максимально коректно здійснити перезарахування, гарант освітньо-наукової програми і викладачі, які викладають навчальні дисципліни, також пройшли навчання й отримали сертифікати. Зауважимо, що процедура передбачає зарахування окремих тем і результати в обов'язковому порядку враховуються викладачем під час визначення підсумкової оцінки з навчальних дисциплін.

Ще одним позитивним аспектом підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії в РДГУ вважаємо практику проведення гостьових лекцій запрошеними професорами відповідно до затвердженого положення в РДГУ.

Отже, дисципліни «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» й «Управління науковими проєктами» формують у майбутніх докторів філософії комплексну готовність до здійснення самостійної наукової діяльності, інтегруючи загальнотеоретичну підготовку з практичними навичками реалізації дисертаційного проєкту. Такий підхід узгоджується з європейськими стандартами і засвідчує перспективність запропонованої моделі як в межах національної системи вищої освіти, так і в ширшому міжнародному академічному просторі.

Цикл професійної підготовки, відповідно, на кожній ОНП свій, хоча усі мають спільні принципи побудови й структурування, позаяк цей цикл передбачає розвиток дослідницьких умінь та навичок, необхідних для практичного втілення дисертаційного задуму. Особливу увагу в кожній ОНП, які реалізуються в РДГУ, приділено методології й методиці досліджень в галузі, математичним методам аналізу результатів, актуальним проблемам відповідної науки, вивченню спеціальних дисциплін з галузі, виробничій (педагогічній) практиці.

Навчальна дисципліна *«Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук»* є одним із фундаментальних компонентів підготовки здобувачів ступеня доктора філософії, позаяк усвідомлення методології як теорії наукового пізнання, а також як сукупності підходів, принципів та

методів дослідження, формує основу для здійснення повноцінної наукової діяльності в галузі освіти. Дисципліна представляє науково обґрунтований підхід до організації дослідницької діяльності на основі авторської концепції, що дає змогу одержати необхідної глибини й обґрунтованості теоретичний і практичний прогнозований результат. Метою її є формування в майбутніх докторів філософії цілісної системи наукових знань щодо організації і проведення досліджень в галузі освіти (дисциплінарних та міждисциплінарних).

Вивчення навчальної дисципліни «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук» забезпечує майбутніх PhD знаннями про основні методологічні підходи і специфіку їх використання в організації наукового дослідження, уможливорює здійснення методологічної рефлексії, яка дає змогу в повному обсязі вирішувати завдання дослідження, забезпечує якісну підготовку докторів філософії з освітніх, педагогічних наук (Робоча програма з навчальної дисципліни «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук», 2024).

Отже, методологічна підготовка майбутніх науковців у галузі освіти виконує ключову роль у забезпеченні якості досліджень, їх обґрунтованості, валідності результатів й академічної відповідальності дослідників та їх наукової культури.

Досвід реалізації ОНП «Освітні, педагогічні науки» переконує в доцільності викладання навчальної дисципліни *«Актуальні проблеми освіти й педагогічної науки»*, метою якої є підготовка здобувачів до критичного аналізу тенденцій розвитку освіти, осмислення її сучасних трансформацій та оволодіння методологією педагогічного дослідження й інноваційної освітньої діяльності. Структура курсу поєднує методичні, пізнавальні, практичні та виховні компоненти, що дає змогу досягти комплексного освітнього ефекту: від формування ціннісного ставлення до професії до розвитку навичок дослідницької та викладацької автономії.

Зміст дисципліни реалізується через два логічно структуровані модулі. Перший модуль – теоретичний – охоплює історію становлення освіти в Україні, аналіз радянського освітнього дискурсу, а також сучасні тенденції реформування, інклюзивність, гендерний підхід, технологізацію освіти, процеси модернізації управління. Другий модуль концентрується на сучасних викликах освіти: кризові явища, трансформація виховання, інноваційна політика, дистанційне та змішане навчання, інтеграція ІКТ, а також нові форми діяльності – зокрема аніматорство у відкритому освітньому середовищі (Петренко, Баліка, 2021).

Отже, дисципліна є ключовою у підготовці висококваліфікованих фахівців у сфері освітніх і педагогічних наук, що здатні не лише інтегруватися в сучасний освітній простір, а й формувати його відповідно до цінностей академічної доброчесності, інноваційності та соціальної відповідальності.

Мета навчальної дисципліни *«Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти»* – формування у здобувачів цілісного уявлення про структуру, зміст та особливості професійно-педагогічної

компетентності викладача ЗВО, професійно-педагогічних компетенцій щодо практичного оволодіння основними видами діяльності науково-педагогічного працівника у процесі теоретичної та практичної підготовки.

Під час вивчення дисципліни увага акцентується на основних теоретичних засадах професійної підготовки, структурі компетентності, організаційних, наукових і методичних аспектах професійної діяльності викладача. У результаті засвоєння курсу здобувачі вищої освіти мають опанувати методи аналізу рівня сформованості професійно-педагогічної компетентності, навчитися застосовувати сучасні педагогічні технології, здійснювати самооцінку професійного розвитку, та бути здатними до впровадження інновацій в освітній процес. Такий комплексний підхід до підготовки викладача вищої школи відповідає актуальним викликам та трансформаціям вищої освіти України (Пустовіт, Гудовсек, 2021).

Виробнича (педагогічна) практика також є невід’ємним компонентом професійного циклу освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії і виконує важливу функцію у професійному та науково-педагогічному становленні здобувачів вищої освіти. Її реалізація забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, сприяє формуванню фахових компетентностей майбутніх науковців.

Основна мета виробничої практики – набуття здобувачами досвіду викладання в умовах закладу вищої освіти, реалізація принципів академічної доброчесності в освітньому процесі, розвиток здатності до рефлексивного аналізу власної педагогічної діяльності (Петренко, Баліка, 2021).

У процесі проходження практики аспіранти залучаються до підготовки та проведення лекційних, семінарських і практичних занять, беруть участь у розробці навчально-методичних матеріалів, організовують індивідуальну роботу зі здобувачами освіти. Це сприяє формуванню компетентностей, передбачених освітньо-науковою програмою.

Виробнича практика створює умови для апробації фрагментів авторських досліджень, що дозволяє здобувачам верифікувати отримані теоретичні результати в умовах реального освітнього процесу, розвивати навички наукової комунікації, аналітичного мислення та самопрезентації.

Отже, виробнича (педагогічна) практика виконує стратегічну функцію у підготовці фахівців нового покоління, здатних не лише продукувати нові знання в галузі, але й ефективно транслювати їх в освітньому середовищі, забезпечуючи якість і сталість освітніх трансформацій.

Перегляд змісту освітніх компонентів ОНП в РДГУ здійснюється на основі побажань здобувачів, рекомендацій викладачів, роботодавців та інших стейкхолдерів щодо відповідності їх контенту потребам та вимогам сучасного ринку праці і реаліям сучасного полікультурного суспільства. В результаті постійно коригується блок вибіркового дисциплін.

Актуальними проблемами в підготовці майбутніх докторів філософії на сьогодні в умовах воєнного стану, змішаного навчання є посилення інтеграції з європейським освітнім простором: Erasmus+, HorizonEurope, можливість наукової мобільності для аспірантів (міжуніверситетські угоди, стипендії).

Перспективи розвитку програм підготовки докторів філософії вбачаємо у подальшій індивідуалізації освітніх траєкторій через розширення переліку вибіркового компонентів; в цифровізації освітнього процесу через створення національної платформи підтримки PhD-програм й ін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Змістове оновлення діяльності аспірантури в Україні, започатковане з 2016 року, відкрило нові можливості для системної модернізації підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD) відповідно до європейських освітньо-наукових стандартів. Освітньо-наукові програми, розроблені відповідно до законодавчих вимог, міжнародних орієнтирів (Зальцбурзькі принципи, Дублінські дескриптори, Європейська рамка кваліфікацій), забезпечують набуття глибоких знань, дослідницьких, комунікативних і професійно-педагогічних компетентностей, необхідних для успішного виконання дисертаційного дослідження й викладацької діяльності.

На прикладі Рівненського державного гуманітарного університету простежується позитивна динаміка розвитку освітньо-наукових програм, орієнтованих на підготовку висококваліфікованих науковців, інтегрованих у міжнародний академічний простір. Зміст дисциплін «Технологічні аспекти роботи над дисертацією» та «Управління науковими проєктами» відповідає сучасним потребам здобувачів, сприяє розвитку цифрових, аналітичних, етичних та управлінських компетентностей.

Дисципліни циклу професійної підготовки «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук», «Актуальні проблеми освіти й педагогічної науки» й «Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти» освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки» забезпечують всебічний розвиток молодого науковця, сприяючи формуванню конкурентоспроможного людського капіталу для інноваційної науки й освіти.

Виробнича (педагогічна) практика виконує ключову роль у професійному становленні майбутніх докторів філософії, забезпечуючи можливість інтегрувати знання з практикою викладання, розробки навчальних матеріалів і апробації результатів досліджень. Комплексність і міждисциплінарність підходу до підготовки PhD формує основу для сталого академічного зростання, що базується на принципах академічної доброчесності, дослідницької етики та педагогічної відповідальності.

Баланс між загальною та професійною підготовкою забезпечує всебічний розвиток молодого науковця, сприяючи формуванню конкурентоспроможного людського капіталу для науки, освіти та інноваційної економіки.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що запропонована в РДГУ модель підготовки докторів філософії є ефективною, інноваційною та такою, що відповідає викликам часу. Подальші перспективи її розвитку вбачаються в удосконаленні індивідуальних освітніх траєкторій, розширенні міжуніверситетської співпраці, цифровізації освітнього середовища та посиленні міжнародної мобільності здобувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативні документи щодо здобуття ступеня доктора філософії. (2025). URL:

<https://naqa.gov.ua/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2/> (дата звернення 5 травня 2025).

Кабінет Міністрів України, (2021). Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 5 травня 2025).

Ніколаєва, С. (2017). Підготовка доктора філософії: загальна характеристика освітньо-наукової програми зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». *Іноземні мови.* № 3 (91). С. 36-46.

Вітченко, А. (2020). Підготовка майбутніх докторів філософії у вищій військовій школі: досвід, проблеми, шляхи вдосконалення. *Військова освіта: зб. наук. пр.* № 1(41). С. 91-102. URL: <http://znpvnuou.org.ua/article/view/203473>. (дата звернення 5 травня 2025).

Меняйло, В. (2020). *Підготовка майбутніх докторів філософії до дослідницько-інноваційної діяльності: теоретико-методичні аспекти : монографія.* Херсон : Гельветика. 580 с.

Коляда, Н. (2022). Міжнародний досвід підготовки докторів філософії з соціальної роботи. *Соціальна робота та соціальна освіта.* № 2(9) (2022). С. 309–327. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/267376>. (дата звернення 5 травня 2025).

Кравченко, О., Коляда, Н. (2021). Підготовка PhD здобувачів до управління науковими проектами: з досвіду реалізації ОНП «Соціальна робота». *Соціальна робота та соціальна освіта.* № 2 (7). С. 306–314.

Кривильова, О., Жигір, В. (2022). Підготовка майбутніх докторів філософії з професійної освіти до реалізації вимог сталого розвитку суспільства. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* №2(26). С. 51–58.

Petrenko, O, Pustovit, G., Petrenko, S. (2022). Training of Future Doctors of Philosophy in the Specialty «Education and Pedagogical Sciences» in Ukraine: Theoretical and Applied Aspects. *International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies journal home page.* Vol. 9, №. 1.P. 45–53.

Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (2017). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 216 с.

Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (2020). Дніпро, 376 с.

Кабінет Міністрів України, (2016). Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах

вищої освіти (наукових установ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення 5 травня 2025).

Міністерство освіти і науки України, (2014). Про вищу освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 5 травня 2025).

Кабінет Міністрів України, (2011). Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>. (дата звернення 5 травня 2025).

Кабінет Міністрів України, (2016). Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення 5 травня 2025).

ОП (Доктор філософії) – 2024 рік впровадження. (2024). URL: <https://www.rshu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/doktor-filosofii/3334-op-doktor-filosofiyi-2024-rik-vprovadzhennia>. (дата звернення 5 травня 2025).

Сертифікати про акредитацію освітніх програм на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. (2024). URL: <https://www.rshu.edu.ua/rsuh/litsenzuvannia-ta-akredytatsiia/sertyfikaty-pro-akredytatsiiu/2270-sertyfikaty-pro-akredytatsiiu-osvitnikh-prohram-na-tretomu-osvitno-naukovomu-rivni-vyshchoi-osvity>. (дата звернення 5 травня 2025).

Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки». (2024). URL: https://drive.google.com/file/d/1jBjcGf_wsrI2B0ZRP93QT2FkNn_8safj/view. (дата звернення 5 травня 2025).

Робоча програма навчальної дисципліни «Технологічні аспекти роботи над дисертацією». (2024). URL: https://drive.google.com/file/d/1kDFVa9iWGnC5nh575euR_J5a3i1kI-vo/view. (дата звернення 5 травня 2025).

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління науковими проектами». (2024). URL: <https://drive.google.com/file/d/1ASc5uiYtDyX0uWBDelyi6enf38lgWvUe/view>. (дата звернення 5 травня 2025).

Пустовіт, Г. (2021). Як розробити і реалізувати зміст наукового проекту. Методичні рекомендації для здобувачів освітнього рівня доктора філософії (PhD), педагогів закладів загальної середньої і позашкільних освіти, членів молодіжних громадських організацій. Рівне, РДГУ. 56 с.

Наукова комунікація в цифрову епоху. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/science-communication-digitalera/> (дата звернення 5 травня 2025).

Управління проектами. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-plus/project-management/>. (дата звернення 5 травня 2025).

Робоча програма з навчальної дисципліни «Методологія організації дослідження з освітніх, педагогічних наук». (2024). URL:

https://drive.google.com/file/d/15Sg8to44lN2oxknW1Cfs1f_xLbEAJzvv/view.
(дата звернення 5 травня 2025).

Петренко, О., Баліка, Л. (2021). Актуальні проблеми освіти й педагогічної науки: навч.-метод. посібн. для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії (PhD) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Рівне: РДГУ. 204 с.

Пустовіт, Г., Гудовсек, О. (2021). Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти. Навч.-метод. посіб. для здобувачів освітнього рівня доктора філософії (PhD) за спеціальністю «011 освітні, педагогічні науки». Рівне, РДГУ. 172 с.

Петренко, О., Баліка, Л. (2021). Методичні рекомендації до проходження виробничої (педагогічної) практики здобувачами вищої освіти ступеня доктор філософії (PhD) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Рівне: РДГУ. 76 с.

REFERENCES

Normatyvni dokumenty shchodo здобуття ступеня доктора філософії [Regulatory Documents Regarding the Acquisition of the Degree of Doctor of Philosophy.]. (2025). URL:

<https://naqa.gov.ua/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%87%D1%96%D0%B2/> (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Kabinet Ministriv Ukrainy, (2021). *Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia osvitnoi diialnosti* [Regulatory Documents Regarding the Acquisition of the Degree of Doctor of Philosophy.]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Nikolaieva, S. (2017). *Pidhotovka doktora filosofii: zahalna kharakterystyka osvitno-naukovoi prohramy zi spetsialnosti 011 «Osvitni, pedahohichni nauky»* [Doctor of Philosophy Training: General Descriptions of the Educational-scientific Program in the specialty 011 «Educational Pedagogical Sciences»]. *Inozemni movy*. No. 3 (91). S. 36-46. [in Ukrainian]

Vitchenko, A. (2020). *Pidhotovka maibutnikh doktoriv filosofii u vyshchii viiskovii shkoli: dosvid, problemy, shliakhy vdoskonalennia* [Training of Future Doctors of Philosophy at the Higher Military School: Experience, Problems, Ways of Improvement]. *Viiskova osvita: zb.nauk.pr.* No. 1(41). S. 91-102. URL: <http://znpv-nv.nuou.org.ua/article/view/203473>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Meniailo, V. (2020). *Pidhotovka maibutnikh doktoriv filosofii do doslidnytsko-innovatsiinoi diialnosti: teoretyko-metodychni aspekty : monohrafiia* [Preparation of Future Doctors of Philosophy for Research and Innovation Activities: Theoretical and Methodological Aspects: Monograph]. Kherson: Helvetyka. 580 s. [in Ukrainian]

Koliada, N. (2022). Mizhnarodnyi dosvid pidhotovky doktoriv filosofii z sotsialnoi roboty [International Experience in Training Doctors of Philosophy in Social Work]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. No. 2(9) (2022). S. 309–327. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/267376>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Kravchenko, O., Koliada, N. (2021). Pidhotovka PHD здобувачів до управління науковими проєктами: з досвіду реалізації ONP «Сотціальна робота» [Preparing PhD Candidates for Managing Scientific Projects: from the Experience of Implementing the Specialization in Social Work]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. No 2 (7). S. 306–314. [in Ukrainian]

Kryvylova, O., Zhyhir, V. (2022). Pidhotovka maibutnikh doktoriv filosofii z profesiinoi osvity do realizatsii vymoh staloho rozvytku suspilstva [Preparing Future Doctors of Philosophy in Professional Education to Implement the Requirements of Sustainable Development of Society]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. No. 2(26). S. 51–58. [in Ukrainian]

Petrenko, O, Pustovit, G., Petrenko, S. (2022). Training of Future Doctors of Philosophy in the Specialty «Education and Pedagogical Sciences» in Ukraine: Theoretical and Applied Aspects. *International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies journal home page*. Vol. 9, No. 1.R. 45–53.

Pidhotovka doktoriv filosofii (PhD) v umovakh reformuvannia vyshchoi osvity [Training of Doctors of Philosophy (PhD) in the Context of Higher Education Reform]: *materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. (2017). Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 216 s. [in Ukrainian]

Neperervna osvita dlia staloho rozvytku: filosofsko-teoretychni konteksty ta pedahohichna praktyka [Continuing Education for Sustainable Development: Philosophical and Theoretical Contexts and Pedagogical Practice]: *materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf.* (2020). Dnipro, 376 s. [in Ukrainian]

Kabinet Ministriv Ukrainy, (2016). *Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установках)* [On Approval of the Procedure for Training Candidates for the Degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science in Higher Education Institutions (Scientific Institutions).]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, (2014). *Pro vyshchu osvitu* [On Higher Education]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Kabinet Ministriv Ukrainy, (2011). *Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii* [On the Approval of the National Qualifications Framework]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Kabinet Ministriv Ukrainy, (2016). *Pro zatverdzhennia poriadku pidhotovky здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установках)* [On Approval of the Procedure for Training Candidates for the Degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science

in Higher Education Institutions (Scientific Institutions). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

OP (Doktor filosofii) – 2024 rik vprovadzhennia [EP (Doctor of Philosophy) – 2024 year of implementation]. (2024). URL: <https://www.rshu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy/doktor-filosofii/3334-op-doktor-filosofiyi-2024-rik-vprovadzhennia>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Sertyfikaty pro akredytatsiiu osvitnikh prohram na tretomu (osvitno-naukovomu) rivni vyshchoi osvity [Certificates of Accreditation of Educational Programs at the Third (Educational-scientific) Level of Higher Education]. (2024). URL: <https://www.rshu.edu.ua/rsuh/litsenzuvannia-ta-akredytatsiia/sertyfikaty-pro-akredytatsiiu/2270-sertyfikaty-pro-akredytatsiiu-osvitnikh-prohram-na-tretomu-osvitno-naukovomu-rivni-vyshchoi-osvity>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Osvitno-naukova prohrama «Osvitni, pedahohichni nauky» [Educational-scientific Program «Educational Pedagogical Sciences»]. (2024). URL: https://drive.google.com/file/d/1jBjcGf_wsrI2B0ZRP93QT2FkNn_8safj/view. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Tekhnologichni aspekty roboty nad dysertatsiiei» [Work Program of the Academic Discipline «Technological Aspects of Work on a Dissertation»]. (2024). URL: https://drive.google.com/file/d/1kDFVa9iWGnCSnh575euR_J5a3i1kI-vo/view. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Upravlinnia naukovymy proiektamy» [Work Program of the Academic Discipline «Scientific Project Management»]. (2024). URL: <https://drive.google.com/file/d/1ASc5uiYtDYX0uWBDelyi6enf38IgWvUe/view>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Pustovit, H. (2021). Yak rozrobyty i realizuvaty zmist naukovoho proiektu [How to Develop and Implement the Content of a Scientific Project]. *Metodychni rekomendatsii dlia zdobuvachiv osvitnoho rivnia doktora filosofii (PhD), pedahohiv zakladiv zahalnoi serednoi i pozashkilnykh osvity, chleniv molodizhnykh hromadskykh orhanizatsii*. Rivne, RDHU. 56 s. [in Ukrainian]

Naukova komunikatsiia v tsyfrovu epokhu [Scientific Communication in the Digital Age]. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/science-communication-digitalera/> (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Upravlinnia proiektamy [Project Management]. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-plus/project-management/>. (data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Robocha prohrama z navchalnoi dystsypliny «Metodolohiia orhanizatsii doslidzhennia z osvitnikh, pedahohichnykh nauk» [Work Program for the Academic Discipline «Methodology of Organizing Research in Educational and Pedagogical Sciences»]. (2024). URL:

https://drive.google.com/file/d/15Sg8to44lN2oxknW1Cfs1f_xLbEAJzvv/view.
(data zvernennia 5 travnia 2025). [in Ukrainian]

Petrenko, O., Balika, L. (2021). *Aktualni problemy osvity y pedahohichnoi nauky* [Current Problems of Education and Pedagogical Science]: navch.-metod. posibn. dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktor filosofii (PhD) spetsialnosti 011 Osvitni, pedahohichni nauky. Rivne: RDHU. 204 s. [in Ukrainian]

Pustovit, H., Hudovsek, O. (2021). *Profesiino-pedahohichna kompetentnist vykladacha zakladu vyshchoi osvity* [Professional and Pedagogical Competence of a Teacher at Higher Education Institution.]. Navch.-metod. posib. dlia zdobuvachiv osvitnoho rivnia doktora filosofii (PhD) za spetsialnistiu «011 osvitni, pedahohichni nauky». Rivne, RDHU. 172 s. [in Ukrainian]

Petrenko, O., Balika, L. (2021). *Metodychni rekomendatsii do prokhodzhennia vyrobnychoi (pedahohichnoi) praktyky zdobuvachamy vyshchoi osvity stupenia doktor filosofii (PhD) spetsialnosti 011 Osvitni, pedahohichni nauky* [Methodological Recommendations for Completing Teaching and Research (Pedagogical) Practice by Applicants for the Degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the Specialty 011 Educational and Pedagogical Sciences]. Rivne : RDHU. 76 s. [in Ukrainian]

GENERIC AND PROFESSIONAL COMPONENTS OF THE EDUCATIONALSCIENTIFIC PROGRAMME FOR PhD TRAINING: EXPERIENCE AND PERSPECTIVES

Oksana PETRENKO

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Vice-rector for Innovative Activities
and International Cooperation,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6906-3542,
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

Hryhorii PUSTOVIT

Doctor of Sciences (in Pedagogy),
Professor, Head at the Theory and Methods of Education Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7743-7831
e-mail: h.pustovit@gmail.com

Liudmyla BALIKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Theory and Methods of Education the Department,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: luidmyla.balika@rshu.edu.ua

Abstract. The article analyses the peculiarities of updating the content of postgraduate training in the context of implementing Resolution No. 261 (2016) of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the related changes in the system of PhD education. Particular emphasis is placed on the structure of educational and scientific programmes implemented at Rivne State University for the Humanities. The study examines the content of general and professional training, outlining the key competencies that PhD students are expected to possess in accordance with the requirements of the National and European Qualifications Frameworks.

Special attention is devoted to the analysis the content of the courses «Technological Aspects of Working on a Dissertation» and «Management of Scientific Projects», which contribute to the development of research, digital, analytical, and ethical competencies. The integration of online education elements, open courses (such as those offered by Prometheus and Coursera), mentoring, and electronic portfolios is shown to positively impact the quality of educational and scientific training.

Using the example of the educational and scientific programme Educational and Pedagogical Sciences, the content and role of the professional course block are revealed, including such courses as «Methodology for Organization Research in Educational and Pedagogical Sciences», «Topical Issues of Education and Pedagogical Science», and «Professional and Pedagogical Competence of a University Teacher».

The author substantiates the importance of professional (pedagogical) practice as a means of fostering the professional development of PhD students, validating research results, and enhancing pedagogical skills. It is concluded that the proposed model of PhD training at Rivne State University for the Humanities is effective, flexible, and promising in the context of European standards. The relevance of its further enhancement is substantiated through the individualisation of educational trajectories, digitalization, and the expansion of academic mobility for PhD students.

Keywords: Doctor of Philosophy, PhD student, educational and scientific programme, generic training cycle, professional training cycle, teaching practice, theoretical and applied aspects of training.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2025 р.